

საპენსიო სისტემის რეფორმები სამხრეთ კავკასიის რეგიონში

თამთა ლომჯარია

მარიამ კოშაძე

თამილა ბლიაძე

*სამაგისტრო პროექტის ანგარიში წარმოდგენილია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ბიზნესის სკოლაში*

პროექტის ხელმძღვანელი: თენგიზ ვერულავა, პროფესორი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თბილისი, 2019

სარჩევი

აბრევიატურების ჩამონათვალი.....	iii
აბსტრაქტი.....	1
Abstract.....	3
პრობლემა და კონტექსტი	5
თავი 1. საპენსიო სისტემის მოდელები, გამოწვევები და მსოფლიო გამოცდილება.....	7
1.1.საპენსიო სისტემის მოდელები	7
1.2 საპენსიო სისტემის გამოწვევები.....	8
1.3 საპენსიო სისტემის მსოფლიო ისტორიული განვითარება	10
თავი 2. საპენსიო სისტემის ტიპოლოგია, PAYG საპენსიო სისტემა და უპირატესობები .	18
2.1 საპენსიო სისტემების ტიპოლოგია.....	18
2.2 PAYG საპენსიო სისტემა	19
2.3 PAYG საპენსიო სისტემის უპირატესობები	22
2.4 PAYG სისტემა სრულად დაფინანსებული საპენსიო სქემების ალტერნატივად	24
თავი 3. საქართველოს საპენსიო სისტემა.....	25
3.1 საქართველოს საპენსიო სისტემის ისტორიული განვითარება	25
3.2 დაგროვებითი საპენსიო სისტემა საქართველოში	28
1.3 საქართველოს მთავრობის რეგულირების გავლენის შეფასება.....	33
3.4 საპენსიო რეფორმისადმი საქართველოს პოლიტიკური პარტიების დამოკიდებულება	38

თავი 4. საპენსიო რეფორმა სამხრეთ კავკასიაში - სომხეთსა და აზერბაიჯანში.....	45
4.1 პენსიები და სოციალური დაცვა სამხრეთ კავკასიაში	45
4.2 საპენსიო სისტემა სომხეთის რესპუბლიკაში	49
4.3 საპენსიო რეფორმა აზერბაიჯანში.....	62
კვლევის მიზანი და ამოცანები.....	69
მეთოდოლოგია	69
კვლევის შედეგები.....	70
დისკუსია/დასკვნა	78
რეკომენდაციები.....	83
დანართი 1.....	85
ბიბლიოგრაფია	86

აბრევიატურების ჩამონათვალი

PAYG – Pay-As-You-Go - სოლიდარული სახელმწიფო პენსია;

DBPS - Defined benefit pension scheme - დიფერენცირებული სახელმწიფო უზრუნველყოფის სისტემა;

FF - სრულად დაფინანსებული პენსია;

ISET - საერთაშორისო ეკონომიკური სკოლა.

აბსტრაქტი

თანამედროვე მსოფლიოს ბევრ ქვეყანას გაცნობიერებული აქვს, რომ საპენსიო სისტემის რეფორმების გატარება დღევანდელ ცივილიზებულ სამყაროში აუცილებელია. ქვეყანა საპენსიო რეფორმის ამოქმედებით ისეთ გამოწვევებს როგორცაა: ასაკოვანი ადამიანების რიცხვის მატება, სიცოცხლის ხანგრძლივობის ზრდა, შრომითი ძალის შემცირება ადეკვატურად უმკლავდება. დაგროვებითი საპენსიო სისტემის შექმნით სახელმწიფო ეკონომიკური კუთხით ვითარდება.

ამიერკავკასიის ქვეყნები: საქართველო, სომხეთი და აზერბაიჯანი, რომლებზეც ვისაუბრებთ აღნიშნულ ნაშრომში, დღესაც მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე დგანან. ისეთი გამოწვევები როგორცაა: ეკონომიკური პრობლემები, მოსახლეობის ცხოვრების დონე, მოსახლეობის დაბერება და საპენსიო ასაკი. დღევანდელ რეალობაში ნათლად ჩანს, რომ საპენსიო ასაკის ხვედრითი წილი მნიშვნელოვნად იზრდება, აღნიშნული პირდაპირ ტვირთად აწევა სახელმწიფოს, რადგან პენსიები გაიცემა სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, აღნიშნული წნეხის თავიდან ასაცილებლად მსოფლიოს ბევრი ქვეყანა თვლის ერთ-ერთ ალტერნატივად დაგროვებითი სისტემის ამოქმედებას ქვეყანაში. საქართველო, სომხეთიც და აზერბაიჯანიც თანხმდება იმაზე, რომ სახელმწიფოს ეკონომიკის განვითარებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საპენსიო რეფორმა - დაგროვებითი საპენსიო სისტემის შექმნა. როგორც ვიცით სამივე ქვეყანაში ამოქმედდა აღნიშნული რეფორმა დიდი ძალისხმევის და დროის შედეგად, თუმცა რეფორმა გატარდა.

ნაშრომში განხილულია საპენსიო სისტემის მოდელები, გამოწვევები და მსოფლიო გამოცდილება, ასევე მოკლედ აღვწერთ PAYG საპენსიო სისტემას და მის უპირატესობებს. გავეცნობით საქართველოს საპენსიო რეფორმის ისტორიულ განვითარებას, უკვე ამოქმედებულ დაგროვებით საპენსიო სისტემას, რომელსაც ჰყავს როგორც მომხრეები ასევე მოწინააღმდეგეები, შევაფასებთ საქართველოს მთავრობის რეგულირების გავლენას

და საპენსიო რეფორმისადმი საქართველოს პოლიტიკური პარტიების დამოკიდებულებებს. აგრეთვე გავიგებთ, თუ რა საპენსიო რეფორმები გატარდა სამხრეთ კავკასიაში აზერბაიჯანისა და სომხეთის რესპუბლიკების მაგალითზე და ნაშრომის ბოლოს შევიმუშავებთ რეკომენდაციებს.

რაც შეეხება კვლევას, გამოვიყენეთ თვისებრივი კვლევა - ნაშრომში მოცემულია ექსპერტების მოსაზრებები ამოქმედებულ საპენსიო რეფორმებთან დაკავშირებით. კვლევის შედეგად აღმოჩნდა, რომ გამოკითხულ ექსპერტთა ნაწილმა დადებითად შეაფასა ამოქმედებული რეფორმა, ნაწილმა კი უარყოფითად. მოწინააღმდეგეთა ძირითადი არგუმენტები იყო ის, რომ საქართველოში ამოქმედებული საპენსიო სისტემა პირიქით რისკს წარმოადგენს მოსახლეობისთვის, რადგან საინვესტიციო მოგება შეიძლება ვერ მივიღოთ და მოსახლეობამ დაკარგოს დანაზოგი. მომხრეთა აზრით იქიდან გამომდინარე, რომ ქვეყანაში მიგრაცია იზრდება და მცირდება შრომისუნარიან ადამიანთა რიცხვი სახელმწიფო რომ არ აღმოჩნდეს დიდი წნეხის წინაშე დაგროვებითი საპენსიო რეფორმის გატარება აუცილებელი იყო.

Abstract

Many countries of the modern world have acknowledged that the reform of the pension system is necessary today in the civilized world. With the implementation of the pension fund, the country faces challenges such as the increase in the number of elderly people; the increase in life expectancy, the decline in labor force. By creating an accumulated pension system, the state is developing economically.

Transcaucasian countries: Georgia, Armenia and Azerbaijan, which we are discussing in this paper, still face significant challenges. Challenges such as: Economic Problems, Population Living Levels, Population Aging and Retirement Age. Today it is clear that the pension age is significantly increased, which is directly burdens the state, because pensions will be issued from the state budget. In order to prevent such pressure, many countries around the world have implemented an alternative accumulation system. Georgia, Armenia and Azerbaijan agree that the pension reform, creation of accumulated pension system, plays an important role in the development of the economy in the country. As we know, this reform has been implemented in all three countries as a result of great effort and time.

The paper reviews the pension system models, challenges and world experience, as well as briefly describe the PAYG pension system and its advantages. We will get acquainted with the historic development of Georgia's pension reform, which has both supporters and opponents, assessing the influence of Georgian government regulation and the attitudes of Georgian political parties towards pension reform. We will also find out what pension reforms have been implemented in South Caucasus, on the examples of Azerbaijan and Armenia and offer recommendations at the end of the paper.

As for the research, we have used qualitative research - the research provides expert opinion on pension reforms. As a result of the survey, it was found that part of the surveyed experts positively

evaluated the implemented reform, and some negatively. The main arguments of the opponents was that the pension system enacted in Georgia was a risk to the population, as the investment could not be earned and the population would lose their savings. According to the supporters, the migration in the country is increasing, the number of labor force is declining, and the implementation of the pension reform was necessary to avoid the country from the great pressure.